

در تکاپوی مدنیت ایرانی

دکتر علیبرزگر

در تکاپوی مدنیت ایرانی

دکتر علیبرزگر

ویراستار: ناصر پرهیزگار

حروفچینی: جهان فارس

طرح جلد: مریم توحیدی

لیتوگرافی: برنا

چاپ: فرارنگ

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

چاپ اول ۱۳۸۵

شابک ۹۶۳-۸۹۲-۰۸-۹

نشر ژرف، تهران، خیابان ابوریحان، خیابان وحیدنظری، شماره ۱/۶۹

تلفن ۶۶۴۰۳۲۸۴

برزگم، علی، ۱۳۲۰ -
در تکاپوی مدنیت ایرانی / علیبرزگم. - تهران:
ژرف، ۱۳۸۵.
۲۰۸ ص.

ISBN 964-8925-08-9

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیبا.
۱. جامعه مدنی - ایران. ۲. رشد سیاسی. ۳. حقوق مدنی -
ایران. ۴. ایران - سیادت و حکومت. الف. عنوان.
۳۲۰/۱۰۱ JC336/۴۳۴
کتابخانه ملی ایران ۵۳۴-۸۵م

فهرست مطالب

۷.....	سخن ویراستار.....
۹.....	یادداشت نویسنده.....
۱۱.....	در تکاپوی مدنیت.....
۱۵.....	ماندگاری ساختارهای کهن.....
۱۹.....	جایگاه نظام اقتصادی.....
۲۱.....	عرصه فرهنگی.....
۲۷.....	روند تکامل مدنی.....
۲۸.....	آزادی و دموکراسی.....
۳۰.....	خردگرایی.....
۳۸.....	سکولاریسم.....
۵۱.....	فرهنگ مشارکت.....
۵۶.....	عرصه خصوصی.....
۵۹.....	عرصه عمومی.....
۶۲.....	عرصه دولتی.....
۶۷.....	ویژگی‌های جامعه مدنی.....
۷۷.....	طرفداران جامعه مدنی کیانند؟.....
۷۹.....	دانش‌آموختگان.....
۸۳.....	جوانان.....
۸۵.....	زنان.....
۸۸.....	طبقه متوسط نوین.....

۹۳	شرایط رشد مردم‌سالاری
۱۰۲	مدارا و شکیبایی
۱۱۳	فرهنگ و توسعه مدنی
۱۲۵	دشواری گذر به جامعه مدنی
۱۲۷	برآمدن مخامنشیان
۱۳۰	اشکانیان
۱۳۱	ساختار قدرت در دوره ساسانی
۱۳۵	امنیت اجتماعی
۱۴۲	نظام اقتصادی
۱۵۳	فقدان پایداری حکومت در ایران
۱۶۲	اتکاء به خشونت
۱۶۷	گرایش به ماندگاری در نظام‌های کهن
۱۷۳	ناکامی خشونت برای تثبیت حکومت در ایران
۱۸۰	بازتاب خشونت در جامعه ایرانی
۱۸۲	آثار روانی خشونت بر فرد و جامعه
۱۸۸	واکنش جامعه ایرانی به خشونت
۱۹۵	جایگاه قانون در جنبش مدنی ایران

سخن ویراستار

علی برزگر در مشهد به سال ۱۳۲۰ متولد شد. در سال ۱۳۴۸ موفق به اخذ رتبه دکترا در رشته علوم میامی از دانشگاه آکلاهوما آمریکا شد. از ایشان مقالات متعددی در مجلات داخلی و خارجی و کتبی چند در زمینه جامعه‌شناسی منتشر شده است. «در فلسفه علوم اجتماعی»، «سیاست علمی و نومازی اجتماعی» و «گذر سرزمین ایزد» عناوین این کتب هستند. همچنین به همت ایشان کتب «مقدمه‌ای بر مردم‌شناسی» - داگلاس آلیور و «تالکوت پارسونز» - پیتر هملتون، به فارسی ترجمه و چاپ شده‌اند. متن حاضر تازه‌ترین اثر تحقیقی ایشان است.

کتاب حاضر، معضلی را که جامعه ایرانی در مسیر مدنیت و مدرنیت با آن مواجه است، مورد بررسی قرار می‌دهد. نگاه راهبردی نویسنده، تنها ترجمان راه و روش «غرب» نیست؛ بلکه مبتنی بر شاخص‌هایی برگرفته از تاریخ و تمدن ایرانی است. آنچه این تحلیل را از دیگر آثار مشابه مستثنی می‌کند، نگرش تطبیقی دست‌آوردهای جهان امروزین با ارزش‌های سنتی فرهنگ ایرانی است. ناکنون کمتر به این مؤلفه‌ها که نویسنده آنها را تحت عنوان «ویژگی‌ها» مورد بررسی قرار می‌دهد، توجه شده است. این ویژگی‌های خودانگیخته، ریشه در اعماق دارند؛ هرچند جزئی و فرعی به نظر می‌آیند. اما بسیار نقش‌آفرین و کارساز هستند. متأسفانه اغلب محققان، چه آن‌ها که متأثر از مارکسیسم هستند و چه آن‌ها که موازین لیبرالیسم را برگزیده‌اند، این موارد را ناچیز انگاشته‌اند. بیشک کاربرد دست‌آوردهای جهان‌شمول مدنیت و مدرنیسم تنها در پرتو ارزش‌های ملی و سنتی، امکان‌پذیر است. نویسنده در این راستا، مزیت‌ها و معایب فرهنگ ایرانی را مورد نقد و بررسی قرار می‌دهد. ویژگی‌ها، زمینه‌ها و خاستگاه اجتماعی جنبش مدنی و دشواری‌های نیل به آن را، به زبانی ساده تشریح می‌کند. محتوی کتاب از این منظر، بگانه و پربار است. خواندن آن را نه تنها به اندیشمندان و دانش‌پژوهان که به مدیران جامعه و همه آن‌هایی که دل در گرو توسعه مدنی جامعه ایرانی دارند، توصیه می‌کنیم.

یادداشت نویسنده

قرن بیستم میلادی، دوران رقابت ایدئولوژی‌ها بود. در این قرن فاشیسم، کمونیسم و لیبرالیسم اقتصادی برای چیرگی بر جهان به ستیز پرداختند. جنگ‌های بزرگ قرن بیستم نمادهایی از این جدال بودند. این ایدئولوژی‌ها هریک نوید جهانی را می‌دادند که در آن سرنوشت فرد را، حکومت یا سرمایه رقم می‌زد.

اینک، در آغازین دهه قرن بیست و یکم، هنوز انسان‌ها برای دستیابی به جامعه‌ای می‌کوشند که در آن همه از آزادی، امنیت و حق تعیین سرنوشت برخوردار باشند؛ استعدادهای فردی و گروهی فرصت شکوفایی یابند؛ مسالمت، شکیبایی و مشارکت در امور عمومی، حاکم بر جامعه باشد و هیچ فرد یا گروهی نظر و منافع خود را بر دیگری تحمیل نکند. این آرمان، جامعه مدنی نام دارد و بنیان آن بر میثاق جهانی اعلامیه حقوق بشر بنا شده است. تکاپو برای جامعه مدنی، در شماری از کشورهای جهان از قرن نوزدهم آغاز و رو به گسترش بوده است. مردم ایران از پیشگامان جنبش مدنی در آسیا بوده و در قرن بیستم، دو انقلاب بزرگ و شگفتی‌آفرین را برای تحقق آرمان‌های این جامعه پی‌ریزی کرده‌اند.

جنبش مشروطه نقطه عطفی برای جامعه ایرانی بود؛ گذر از استبداد مطلقه به سوی آزادی اجتماعی، از بیدادگری به سوی عدالت، از حکومت بر پایه قدرت به سوی حکومت بر پایه قرارداد. این بزنگاه ظهور انسان نوین ایرانی بود. اما این تنها آغاز سفر بود... یکصد سال از این آغاز می‌گذرد و جامعه ایرانی هنوز در تکاپو است. تکاپو برای جامعه مدنی که اینک یک آرمان جهانی است.

در این کتاب کوشیده‌ام سیمائی از جامعه مدنی، آن گونه که در جهان امروز مطرح است به دست داده و زمینه‌های آن را در ایران امروز و دشواری‌های گذر به آن را، مورد بررسی قرار دهم.

علی برزگر

مهر ۱۳۸۳